

اینده امنیت سیاسی
جمهوری اسلامی
ایران

مهدی محمدی را

سرشناسه: محمدی زاد، مهدی، ۱۳۶۹-
عنوان و نام پدیدآور: آینده امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران/ نویسنده مهدی محمدی زاد.
مشخصات نشر: تهران: پیام عدالت، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۲۸۲ ص: جدول، نمودار.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۵۲-۵۶۶-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه.

موضوع: امنیت ملی -- ایران -- آینده نگری -- نمونه پژوهی
National security -- Iran -- Forecasting -- Case studies: موضوع
موضوع: امنیت ملی -- ایران -- سیاست دولت -- نمونه پژوهی
National security -- Government policy -- Iran -- Case studies: موضوع
موضوع: امنیت ملی -- ایران -- جنبه های سیاسی -- نمونه پژوهی
National security -- Political aspects -- Iran -- Case studies: موضوع
رده بندی کنگره: UA۸۵۲
رده بندی دیویی: ۳۵۵/۰۳۳۰۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۵۹۳۲۷۳۶

آینده امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران

نویسنده: مهدی محمدی زاد

مدیر هنری و طراح جلد: سارا پیلر

صفحه آرایی: مریم علیزاده ویراستار: زهرا رحمانی

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۸ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۵۲-۵۶۶-۰

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر و مولف محفوظ است.
تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزاً (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)
بدون اجازه مکتوب ناشر و مولف ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، خیابان ولی عصر (عج)، خیابان منیریه، جنب صندوق الزهرا، پلاک ۱۴۵

دورنگار: ۶۶۹۶۳۵۶۷

تلفن: ۶۶۹۶۳۵۶۶-۶۶۴۱۰۸۴۹

فهرست مطالب

۱۷	فصل اول : پیکربندی و کلیات
۱۹	کلیات و پیکربندی
۲۵	چارچوب مفهومی
۲۷	موج اول: مطالعات سنتی
۲۷	موج دوم: مطالعات فراسنتی
۲۸	موج سوم: مطالعات مدرن
۲۹	موج چهارم: مطالعات امدنی
۳۰	نظریه تلفیقی
۳۱	ادبیات پژوهش
۳۱	ادبیات تجربی آینده امنیت سیاسی:
۳۵	نتایج ادبیات تجربی آینده امنیت سیاسی
۳۵	ادبیات نظری امنیت پژوهی
۳۹	نتایج مطالعات نظری امنیت پژوهی
۳۹	ادبیات نظری آینده پژوهی
۴۳	نتایج مطالعات نظری آینده پژوهی
۴۶	فصل دوم : مبانی نظری امنیت ملی
۴۸	مقدمه
۴۹	تعریف امنیت ملی
۵۳	گفتمان اثبات گرایی مطالعات امنیتی
۵۵	نظریه واقع گرایی
۵۹	نوواقع گرایی
۶۲	آرمان گرایان
۶۶	آرمان گرایان جدید
۶۹	گفتمان فرا اثبات گرایی مطالعات امنیت ملی
۷۱	مکتب انگلیسی
۷۴	فمینیست فرا اثبات گرا

۷۶	تئوری پساساختارگرایی
۷۷	گفتمان اسلامی مطالعات امنیتی
۷۹	رویکرد عقلانیت اسلامی
۸۱	امنیت ملی از منظر عقلانیت اسلامی (امنیت متعالیه)
۸۶	توسیع امنیت و تعمیق امنیت
۹۱	ابعاد امنیت ملی در عقلانیت اسلامی
۹۲	امنیت فکری - فرهنگی
۹۳	امنیت اقتصادی
۹۴	امنیت سیاسی
۹۷	امنیت اجتماعی - شهری
۹۸	امنیت حقوق فضایی
۹۹	امنیت زیست‌محیطی
۹۹	امنیت نظامی
۱۰۲	مقایسه مکتب عقلانیت اسلامی با مکتب کپنهاگ
۱۰۶	مدل تحلیلی
۱۰۸	نظام واره امنیت ملی در این پژوهش
۱۱۰	فصل سوم : روش‌شناسی پژوهش
۱۱۲	روش‌شناسی
۱۱۵	روش‌های مطالعات امنیت سیاسی ایران
۱۱۵	آینده‌پژوهی
۱۲۱	سیر تکاملی آینده‌پژوهی
۱۲۳	پارادایم‌های پژوهش در آینده‌پژوهی
۱۲۴	روش‌های آینده‌پژوهی
۱۲۸	روند پژوهی
۱۲۹	روش تحلیل علی چند لایه ای (CLA)
۱۳۳	روش تحلیل محتوا
۱۳۳	روش تایدا
۱۳۷	تکنیک دلفی
۱۳۹	تشکیل پانل خبرگان
۱۳۹	سناریونویسی
۱۴۰	سناریوها در آینده پیش رو

۱۴۲	روش پیش بینی لاکوود
۱۴۵	فصل چهارم : متغیرهای موثر بر امنیت سیاسی
۱۴۷	مقدمه
۱۴۸	عوامل موثر بر امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران
۱۵۰	روندهای تهدیدکننده امنیت سیاسی تا قبل از دهه‌ی ۹۰
۱۵۰	جریان فکری لیبرال (مهندس بازرگان و دولت موقت)
۱۵۱	نفوذ در مراکز تصمیم‌گیری و تنش بین سران قوا (اولین رئیس‌جمهور)
۱۵۳	جریان مجاهدین خلق (منافقین)
۱۵۴	قومیت‌گرایی و جدایی‌طلبی (غانله خوزستان، کردستان)
۱۵۵	فرقه‌گرایی و شبه‌کسی (گروهک فرقان و منافقین)
۱۵۶	ولایت مطلقه فقیه و مسئله انجین (آیت‌الله منتظری)
۱۵۸	مطالبات اقتصادی و صنی (بحران مشهد، اراک و مبارکه و اسلام شهر)
۱۵۸	مطالبات اجتماعی و سیاسی مردم (حران قزوین)
۱۵۹	تهدیدات رسانه‌های سیاسی (مصادرات جنگلی)
۱۶۰	توطئه، دسیسه و تظلم‌خواهی علیه نظم (قشرهای زنجیره‌ای)
۱۶۲	جنبش دانشجویی تهدید یا فرصت، توطئه، حادثه نوبی دانشگاه تهران)
۱۶۳	قانون‌گذاری حزبی و سیاسی (لوائح دوقلو)
۱۶۵	بی‌ثباتی در دولت (تغییرات کابینه در دولت نهم)
۱۶۵	تخلف در روند انتخابات (انتخابات سال ۸۸ و ادامه فتنه انگیز)
۱۶۹	بررسی روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی در سال ۱۳۸۹
۱۷۵	بررسی روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی سال ۱۳۹۰
۱۸۱	روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی سال ۱۳۹۱
۱۹۴	روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی سال ۱۳۹۲
۲۰۴	روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی سال ۱۳۹۳
۲۱۳	روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی سال ۱۳۹۴
۲۲۱	روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی سال ۱۳۹۵
۲۳۰	روندها و پیشران‌های امنیت سیاسی سال ۱۳۹۶
۲۴۳	جمع‌بندی
۲۵۶	فصل پنجم : سناریوهای محتمل آینده امنیت سیاسی ایران
۲۵۸	تعیین عدم قطعیت
۲۶۰	ارزیابی کیفی عدم قطعیت‌های امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران

۲۶۶

سناریوهای محتمل آینده امنیت سیاسی ایران

۲۶۹

جمع بندی

۲۷۳

کتابنامه

۲۸۱

پیوست

www.ketab.ir

پیشگفتار

یکی از فواید پرسش، برون رفت از نگرش تک بعدی نسبت به مسائل پیرامونی است. پرسش‌ها همواره برخواسته از انگاره‌ها و تصورات ذهنی ما از خود و جهان پیرامونی می‌باشند و با پرسیدن است که جهان گذشته، حال و آینده برای بشر روشن و نمایان می‌شود. بی شک برای رسیدن به گنج دانش، جز از کلید سوال نمی‌توان بهره جست. از این رو، ویژگی یک پژوهشگر خوب، قدرت پرسشگری اوست. دراین بین همواره نسبت دانش سیاسی با زندگی و تهدیدات پیش روی آن، شروع نگرشی استقهامی در ذهن نویسنده بود که موجب شد تا بدنبال کاربردی کردن دانش سیاسی باشد. از این رو آشنایی با مطالعات امنیت ملی به عنوان شاخه‌ای از بشر سیاسی و روابط بین الملل، این دغدغه را در ذهن نویسنده پرورش داد که چگونه می‌توان دانش سیاسی را از حالت انتزاعی خارج و رویکردی کاربردی بدان داد. این خود شروع پرسشگری‌های دیگری شد، که چگونه می‌توان به مقوله امنیت سیاسی نگریست و چه عواملی را می‌توان تهدیدات امنیت سیاسی دانست. از طرفی آشنایی با دانش آینده پژوهی که اصولاً برپایه مسئله - سوال بنا شده و اذهان را برای یافتن ابهامات آینده و آینده‌های مبهم همراهی می‌کند، موجب شده تا سه کلیدواژه یعنی «آینده»، «امنیت» و «سیاست» شاکله ذهن سوال گر نویسنده را تشکیل دهد و در پی آن این سوال به وجود آید که آینده امنیت سیاسی ایران چه خواهد بود؟

در این کتاب در فصل اول به بهانه آشنایی مخاطبان با روش پژوهش دانشگاهی، کلیات پژوهش به سبک پایان نامه ای آورده شده تا ضمن صرح سبک پژوهش با سوالات اصلی و فرعی، فرضیات، حدود، اهداف، اهمیت، چارچوب مفهومی، روش و ادبیات پژوهش آشنا شویم. در فصل دوم با توجه به اهمیت چارچوب نظری پژوهش و آشنایی بیشتر با مطالعات امنیت ملی، گفتمان‌های مختلف این حوزه مبتنی بر رویکردی معرفت شناسانه مورد بررسی قرار گرفته است. درواقع بررسی و مطالعه گفتمان‌های اثبات گرایی و فرائیبات گرایی به همراه نظریه‌های کاربردی ذیل آنها بخش اعظمی از این فصل را تشکیل می‌دهد؛ لکن هدف اصلی این فصل ارائه چارچوب نظری بومی برای رسیدن به پاسخی مناسب سوال تحقیق بوده است بطوریکه باتوجه به ماهیت ساخت اجتماعی نظام جمهوری اسلامی ایران و تفاوت شناختی و معرفتی آن با نظام‌های اجتماعی غربی، مطمئناً گفتمان‌های رایج غربی در مطالعات سیاسی و امنیتی برای چنین ساختاری ناکارآمد و ناقص به نظر می‌رسد و همین امر نویسنده را برآن داشته تا نگرش اسلامی مطالعات امنیتی را استخراج و بررسی کند و با ارائه رویکرد نظری «مکتب عقلانیت اسلامی» به ارائه مدل تحلیل بومی برسد.

فصل سوم از برای فهم بیشتر روش این پژوهش به نگارش درآمده است. باتوجه به اهمیت مباحث آینده پژوهی در سال های اخیر بدلیل گرایش بشر (سازمان ها، شرکت ها، بازیگران سیاسی، تاجران وغیره) برای فهم از آینده خویش و محتمل ساختن آینده های مرجح و مطلوب، سعی شده تا ضمن ارائه توضیحاتی از چیستی این دانش، به بررسی مهمترین روش های آینده پژوهی یعنی روندپژوهی، تحلیل علی چندلایه ای، روش پیش بینی لاکوود، تحلیل محتوا، روش تایدا، تکنیک دلفی و سناریونویسی نیز اشاره شود.

فصل چهارم به مطالعه کتابخانه ای و اسنادی روندها و پیشران ها و متغیرهای تاثیرگذار بر امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران پرداخته است تا اینکه با استخراج متغیرهای اصلی و مهم پیشران های تاثیرگذار بر امنیت سیاسی را فهم کند. از این رو ده پیشران اصلی بعنوان تهدیدات امنیت سیاسی ایران مطرح شده است که شامل: رویدادهای تروریستی، معمای اپورسیمی سنتی، چپ گرا، سنتی راست گرا و اپوزیسیون جدید، تهدیدات فساد اداری و مالی، مناسبات سترلین، جنبش های اجتماعی، تهدیدات انتخاباتی، معمای امنیت قضایی، تهدیدات رسانه های سیاسی و شبکه های مجازی، معمای قومی- مذهبی و معمای حقوق بشر می باشد.

در این فصل پس از مطالعه اسنادی، پیشران های استخراج شده را در چالش با نخبگان قرار می دهیم و با استفاده از روش پنل نخبگان دلفی نظر نخبگان امنیت پژوه را در این خصوص بدست می آوریم.

در فصل پنجم با استفاده از روش سناریونویسی اقدام به «عدم قطعیت» های آینده امنیت سیاسی ایران بدست می آید بطوریکه دو عدم قطعیت مطرح می شود: «توانایی شناسایی تهدیدات» و «کارآمدی سیستم». این دو عدم قطعیت نیز برای اینکه موجب اشتباه محاسباتی نشوند با روش دلفی به نظرسنجی نخبگان گذاشته شده. با کسب رای موافق اکثریت امنیت پژوهان این دو عدم قطعیت به وادی سناریوسازی گذاشته شده است و از این رو چهار سناریو استخراج شد:

سناریو اول: شناسایی دقیق متغیرها و عوامل تاثیرگذار امنیت سیاسی در کشور و کارآمدی سیستم سیاست گذاری و اجرای کامل تصمیمات.

سناریو دوم: ضعف در شناسایی دقیق متغیرها و عوامل تاثیرگذار امنیت سیاسی ولی کارآمدی سیستم سیاست گذاری و اجرایی امنیت سیاسی کشور.

سناریو سوم: ضعف در شناسایی دقیق متغیرها و عوامل تاثیرگذار امنیت سیاسی و ناکارآمدی سیستم سیاستگذاری و اجرایی امنیت سیاسی کشور.

سناریو چهارم: شناسایی دقیق متغیرها و عوامل تاثیرگذار امنیت سیاسی در کشور و ناکارآمدی سیستم سیاست گذاری و اجرای موقتی آن در امنیت سیاسی کشور. و در مرحله آخر نیز این سناریوها به نخبگان ارجاع داده شده است تا با کسب نظر نخبگان امنیت پژوه سوال پژوهش پاسخ داده شود.

در پایان باید اشاره شود، این پژوهش به عنوان اولین تجربه نویسنده در امر نگارش کتاب بوده و این تجربه مهم را مدیون زحمات و پیگیری های دوستان خوبم در اندیشکده حکمرانی متعالیه، موسسه آموزشی و تحقیقاتی انگاره هستم، که به دلیل اهمیت موضوع و روش تحقیق، خواست، شده تا پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد خود را که در گروه علوم سیاسی دانشگاه مازن رازن خاغ شده، با انجام تغییراتی جزئی در قالب کتاب درآورده، تا برای علاقه مندان به حوزه امنیت یثهه، آینده پژوهی و دانشجویان علوم سیاسی قابل دسترسی و منبع مطالعاتی باشد. از این رو ما متنا این پژوهش خالی از اشکال و ایراد نخواهد بود و می طلبد تا اندیشمندان و صاحب نظران با نگاهی نقادانه و اصلاح گر، به این پژوهش بنگرند و با ارائه نظرات کارشناسانه خود حقیر را در مسیر علم و پژوهش یاری رسانند که این امر را با تواضع خالصانه می پذیرم.

عنایت به اینکه بخشی از داده های این پژوهش با کتاب نظرات نخبگان دانشگاهی و امنیت پژوه جمع آوری و جمع بندی شده است، نویسنده بر خود لازم می داند تا از همکاری آن عزیزانی که اسامی آنها در پیوست پایانی کتاب آمده کمال تشکر و قدردانی را ابراز نماید. همچنین از راهنمایی صمیمانه و عالمانه اساتید ارجمند، آقایان دکتر علی کریمی مله و دکتر مرتضی علویان صمیمانه سپاسگزاری می نمایم و توفیق و سلامتی برای تمامی اساتید گروه علوم سیاسی دانشگاه مازندران که همواره در کسب علم و دانش پژوهش مشوق و همراه بنده بوده اند را از خداوند منان مسئلت دارم.

مهدی حمیدی راد

زمستان ۱۳۹۷